

РЕЦЕНЗІЇ

**Руслан Шевченко,
доктор історичних наук,
заступник директора
Інституту ефективної політики
Республіки Молдови (Молдова).**

Рецензія на монографію

Коцура В.В. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.: монографія. – Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2019.

Україна має унікальне геополітичне розташування, що відкриває нові можливості для соціально-економічного розвитку, а цивілізаційний вибір – інтеграція в ЄС та НАТО стає визначальним вектором її соціокультурного та політичного розвитку. Водночас Україна розбудовується в нових історичних реаліях зумовлених зовнішньополітичними викликами ХХІ століття, які слід, на думку автора, враховувати в етнонаціональній політиці на державному рівні, коли спостерігається цивілізаційне протистояння.

Після здобуття Україною незалежності, відзначає В.В. Коцур, помічається посилений вплив Росії на етнонаціональну сферу України і використання нею російської національної меншини з метою тиску на прийняття важливих внутрішньополітичних рішень вищими державними органами України. Етнічні росіяни використовувалися російською пропагандою для нагнітання питання стосовно «примусової» українізації, а згодом у кризових ситуаціях у Криму і на Донбасі та під час окупації цих територій у 2014 р..

Водночас поетапне формування агресивної політики Російської Федерації щодо України на півдні і сході залишилося поза увагою цілого покоління дослідників. Загострення соціальної напруги розглядалося ними в кращому випадку як особливості кримськотатарського національного руху або ж у розрізі тогочасних виборчих кампаній та електоральних технологій.

Рецензована праця становить науковий інтерес і під кутом зору з'ясування соціально-політичних, ідеологічних підвалин, які закладалися у компартійні часи для політизації національних меншин України в майбутньому. Автором, з'ясовано, що уже на початку ХХІ ст. Російською Федерацією активно підтримувався сепаратистський характер автономістських тенденцій у діяльності низки національних меншин, зокрема російської та угорської. Дослідник доводить причетність Російської Федерації до фінансування діяльності в Україні низки проросійських політичних сил, які вимагали визнання росіян на рівні з українцями державотворчою нацією, запровадження подвійного громадянства, збереження спільного інформаційного простору з РФ, розширеної підтримки української православної церкви Московського Патріархату. Отримання нещодавно Томосу Православною церквою України – це ще один крок, вважає автор монографії, до утвердження незалежної Української держави.

Як бачимо, монографія В.В. Коцура на часі і містить відповіді на багато запитань українського сьогодення. У світ вийшла ще одна історична праця з актуальної проблематики на основі глибокого аналізу різних за походженням історичних джерел. Як засвідчує контент рецензованої праці, дослідник опрацював величезний історіографічний масив 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст., ввівши водночас до наукового обігу нові архівні та сучасні нормативні документи, газетну та електронну публіцистику. Монографія вирізняється глибоким авторським знанням предмету дослідження, обґрунтованими висновками, науковими інтерпретаціями явищ соціокультурного життя національних меншин.

Структура рецензованої праці логічна, обумовлена поставленими цілями і завданнями. Детальніше зупинимося на структурних складниках рецензованої роботи, яка має вступ, сім розділів з відповідними підрозділами, висновки, список використаних джерел та літератури, додатки.

У першому розділі традиційно автор подає дослідницькі рефлексії, інтерпретації і власне бачення теоретико-методологічних засад теми наукового пошуку. Виокремлено характерні погляди вітчизняних і зарубіжних

дослідників на проблематику національних меншин України 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Автор подає розгорнутий історіографічний аналіз колективних праць, матеріалів наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, дисертаційних досліджень, навчальних посібників, підручників, науково-популярних праць, довідкової літератури та бібліографічних покажчиків.

У другому розділі В.В. Коцур розкриває особливості формування нормативно-правової бази міжнаціональних відносин незалежної Української держави та структуризації державного регулювання етнонаціональних відносин. Особлива увага приділяється зовнішньополітичним викликам першої половини 1990-х рр.

Етнополітичні процеси в Україні другої половини 1990-х рр., їх провідні тенденції та складники розвитку розглянуто у третьому розділі.

Особливостям етнонаціональних процесів в Україні на початку ХХІ століття, аналізу нормативно-правової бази етнонаціональних відносин в Україні на початку ХХІ ст. присвячені дослідницькі практики В.В. Коцура в четвертому розділі. Тут відслідковується ставлення національних меншин до «Помаранчевої революції» 2004 р., перебіг подій суспільно-політичного життя початку ХХІ ст.

У п'ятому розділі національні меншини України розглядаються в динаміці суспільно-політичного життя 2004-2010 рр.

Характерні етнополітичні чинники соціально-економічного життя в Україні напередодні неоголошеної російсько-української війни (2010-2014 рр.) висвітлюються автором у шостому розділі монографічного дослідження.

Заключний розділ присвячений етнополітичним процесам в Україні в умовах неоголошеної російсько-української війни.

Слід відзначити концептуальну довершеність кожного розділу дослідження, аргументованість відповідей на актуальні питання суспільно-політичного сьогодення.

В.В. Коцуру вдалося відслідкувати характерні тенденції, структурно-контентні зміни, концептуальні оновлення і політизовані глухі кути нормативно-правової бази національних меншин на різних етапах суспільно-

політичних трансформацій в Україні 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Не можна не погодитися з думкою дослідника про те, що в умовах неоголошеної російсько-української війни, яка триває з 2014 року, національний чинник відіграє дедалі вагомішу роль у консолідації українського суспільства. Безпековим стратегічним складником зовнішньої і внутрішньої політики України була і залишається гармонізація національних відносин, забезпечення соціально-економічних, політичних, соціокультурних умов для розвитку національних меншин та їх інтеграції в український соціум на базі європейських цінностей. Водночас, можна погодитися з думкою автора, що гармонізація національних відносин передбачає не лише соціокультурний розвиток національних меншин, а й вільний доступ до загальноукраїнських матеріальних і духовних цінностей та політичних інститутів.

У монографічному дослідженні автором проводиться думка про те, що на тлі мирних протиріч навколо проблематики національних меншин з деякими європейськими країнами, агресивним тоталітарним контрастом постає порушення прав людини, національних інтересів кримськотатарського народу, українців в окупованому Російською Федерацією Криму.

Автор монографії подає розлогі висновки, які наскрізно підбивають підсумки задекларованого наукового пошуку. До здобутків В.В. Коцура слід додати й те, що він з'ясував як фактологічний рівень, повноту інформації і тематичну репрезентативність історіографічних джерел, так і обґрунтував перспективи подальших наукових розвідок у царині національних меншин України.

Однак, на нашу думку, дещо захопившись аналізом сучасної вітчизняної наукової літератури, дослідник випустив з поля зору певний масив історіографії діаспори, подекуди по тексту, згадуючи тих чи інших дослідників, праці яких вийшли в світ за кордоном. У роботі фрагментарно досліджується молдовська національна меншина в Україні в контексті українсько-молдовських міждержавних відносин.

В цілому слід відзначити, що за змістовим наповненням, структурою і глибиною наукового пошуку рецензована монографія заслуговує позитивної

оцінки. Вона стане в нагоді для науковців при написанні узагальнюючих і спеціальних праць, монографій і навчальних посібників з історіографії, історії України, політології, етнополітики, міжнародних відносин, а також довідкової літератури. На нашу думку, монографія може слугувати базою для подальших компаративістських досліджень. Рецензована робота має певне практичне значення, зокрема, її матеріали можуть слугувати при розробці сучасних концепцій етнонаціональної політики України, модернізації нормативно-правової бази міжнаціональних відносин, розробленні державними органами практичних питань двостороннього міжнародного співробітництва щодо гармонізації міжнаціональних відносин.

Запропонована В.В. Коцуром проблематика виглядає доволі перспективною як під кутом зору сучасних теоретико-методологічних підходів, так і з погляду історичних оцінок, рекомендацій, зроблених у ній. Окрім того, монографія відкриває широкий простір для наукового дискурсу серед фахівців, що актуалізує нові дослідницькі практики в царині міжнаціонального полілогу.

доктор історичних наук,
заступник директора
Інституту ефективної політики
Республіки Молдови (Кишинів, Молдова)

Р.О.Шевченко